بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓް
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރުޢީ ނިމުނުގޮތް

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2018/HC-A/250
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: މުޙައްމަދު ޝާހިން ހ.ކަޅުފުރުއްގެއާގެ/ ކ.މާލެ
- އިސްތިއުނާފު ރައްދުވި ފަރާތްތައް: 1- އަޙްމަދު މުޖާހިދު ގއ.ދާންދޫ/ ކާމިނީގެ

2- ހުސައިން ސަމީރު ރަށްޖަޔާވިލާ/ ހއ.އުލިގަމް

- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: އެއްބަސްވުމާގުޅުން ޚިޔާރު އުފެދިގެން ހުރަހަޅާ މައްސަލަ

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:

ފަނޑިޔާރު ޢަލީ ސަމީރު

އިސްފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު ޝުޖޫނު

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް

ނިމުނު ތާރީޚް: 12 ޛުލްޤަޢިދާ 1442 / 22 ޖޫން 2021

ހައިކޯޓުގައި ޤަޟިއްޔާ ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވުނު ތާރީޚު: 15 ޛުލްޙިއްޖާ 1439 / 26 އޯގަސްޓް 2018

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު މައްސަލަ:

- ނަންބަރު: 1255/Cv-C/2017
- ނިންމި ކޯޓު: ސިވިލް ކޯޓު
- ބާވަތް: އެއްބަސްވުމާގުޅޭ ހިލާފު އުފެދިގެން ހުށަހަޅާ މައްސަލަ
- ހުށަހެޅުނު ތާރީޚު: 23 އޮކްޓޫބަރު 2017
- ނިމުނު ތާރީޚު: 24 އޮކްޓޫބަރު 2018

- ފަނޑިޔާރު ޢަލީ ސަމީރުގެ ރައުޔު، މި ރައުޔަށް ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް ތާއީދު ކުރައްވަމެވެ.

މައްސަލައިގެ ތަފާޞީލު:

1. ހ.ކަނޑުފުރުއްގެއާގެއިން ހިޔާ ބަނޑާރަ ގޯތިގައި މިގޭގެ ފުރިހަމަކާމިލްކަމަށް ހ.ކަނޑުފުރުއްގެއާގެ ޙާއިޝަތު ވަޙީދާގެ ފިރިމީހާ ޢަލީ ޢަބްދުއްރަޙީމް ލިބިގެން (ދަރިފުޅު) ހ.ކަނޑުފުރުއްގެއާގެ މުދައްރިސް ޝާން އިމާރާތްކޮށްފައިވާ 06 ބުރީގެ އިމާރާތުގެ 04 ވަނަ ފްލޯއާއި، 05 ވަނަ ފްލޯ އަދި 06 ވަނަ ފްލޯ ގއ.ކޮނޑޭ/ ކޮނޑޭގެ އަޙްމަދު މުޙާރިދުއާއި ހއ.އުލިގަމު/ ރަޙްމަތުވިލާ ޙުސައިން ސަލީމްއަށް ދިގު މުއްދަތަކަށް ކުއްޔަށް ދިނުމަށް މުދައްރިސް ޝާން އާއި އަޙްމަދު މުޙާރިދު އަދި ޙުސައިން ސަލީމު އާ ދެމެދު އެއްބަސްވުމެއް ވެފައިވެއެވެ.[1] މި އެއްބަސްވުން ވެފައިވާކަން އެނގެން އޮތް ތާރީޚަކީ 23 ޖޫން 2008 އެވެ.

2. 23 ޖޫން 2008 މި ތާރީޚުގައި ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމުގެ 02 ވަނަ މާއްދާއާއި[2] 1 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ[3] އަޙްމަދު މުޙާރިދުއާއި ޙުސައިން ސަލީމު ޚިލާފުވެފައިވާކަމަށާއި، މިކަންކަމުން މި އެއްބަސްވުމަކީ ފަސްޚު ކުރުން ބާޠިލް އެއްބަސްވުމެއްކަމަށް ކަނޑައަޅައި ދިނުމަށް އެދި، އަޙްމަދު މުޙާރިދުއާއި ޙުސައިން ސަލީމުގެ މައްޗަށް މުޙައްމަދު ޝާން ސިވިލް ކޯޓަށް މައްސަލައެއް ހުށަހަޅައެވެ. މުޙައްމަދު ޝާން ހުށަހެޅި މައްސަލަ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 924/Cv-C/2013 ޤަޟިއްޔާއިން ބަލާފައި ހުކުމް ކުރައްވާފައިވަނީ، މި ފަރާތްތަކުގެ ދެމެދުގައި ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމަކީ ބާޠިލު އެއްބަސްވުމެއްކަމަށެވެ. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު

---

[1] އެގްރީމެންޓް ނަންބަރު MC/C-459/2008 ގެ އެއްބަސްވުމުގެ ތަފާޞީލު.

[2] އެއްބަސްވުމުގެ 2 ވަނަ މާއްދާއަކީ، ކުލި ދައްކަންޖެހޭ ގޮތް ބަޔާންކުރާ މާއްދާއެވެ.

[3] އެއްބަސްވުމުގެ 3 ވަނަ މާއްދާއަކީ، އިމާރާތުގެ މަސައްކަތާއި ގުޅޭ ގޮތުން އޮތް މާއްދާއެކެވެ.

ނަންބަރު 924/Cv-C/2013 ދަޢުވާގައި ކުރައްވާފައިވާ ޙުކުމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2015/HC-A/351 ދަޢުވާއިން ތާއީދުކޮށްފައިވެއެވެ.

3. އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައި މިވާ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ދަޢުވާއަކީ، މުޙައްމަދު ޝާނާއި، އަޙްމަދު މުޒާހިދާއި، ހުސައިން ސަމީރުއާ ދެމެދު 23 ޖޫން 2008 ގައި ވެފައިވާ ބޭންވުން އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ދައްކަންޖެހޭ ކުލި ދައްކާފައިނުވާތީ، 01 ސެޕްޓެމްބަރު 2008 އިން ފެށިގެން 31 މާރިޗު 2017 ގެ ނިޔަލަށް މީލާދީ ކޮންމެ މަހަކަށް -/9،000ރ. (ނުވަހާސް ރުފިޔާ) ގެ ޙިސާބުން ކުލީގެ ގޮތުގައި އާމްދަނީ ލިބެންޖެހޭކަމަށް ބުނާ ޖުމްލަ -/927،000ރ. (ނުވަލައްކަ ހަތާވީސްހާސް ރުފިޔާ) ހޯދުމާއި، އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން އަޙްމަދު މުޒާހިދު އާއި ހުސައިން ސަމީރު ކުރަންޖެހޭ މަސައްކަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އިމާރާތުގެ ފޯމްވަރކް އިމާރާތްކޮށްދީފައި ނުވާތީ އެ ފޯމްވަރކް އިމާރާތް ކުރުމަށްޓަކައި ހަރަދުވާ -/1,214,400ރ. (އެއްމިލިއަން ދެލައްކަ ސާދަހާސް ހަތަރުސަތޭކަ ރުފިޔާ) އަޙްމަދު މުޒާހިދާއި، ހުސައިން ސަމީރުގެ އަތުން ހޯދުމަށް އެދި މުޙައްމަދު ޝާނާގެ ފަރާތުން މައްސަލަ ހުށަހެޅުމުން އެ މައްސަލަ ބެލިގެން ދިޔަ ދަޢުވާއެވެ.

4. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ދަޢުވާގައި ޙުކުމް ކުރައްވާފައިވަނީ،

"ދަންނަވާ، ބޭނުމިދިޔަ ކަންކަން އެގޮތުގައި ހުރިގޮތުން، ހ.ކަލްފުނުއްޔެގެ / މާލެ މުޙައްމަދު ޝާނާގެ ފަރާތުން ކާމިޔާބު / ގއ.ދާންދޫ އަޙްމަދު މުޒާހިދާއި ތަކެޗަރިވާ / އއ.އުކުޅަސް ހުސައިން ސަމީރުގެ މައްޗަށް ދައުވާކޮށް ހުށަހަޅާފައިވާ މި މައްސަލައަކީ "ރެސްޖުޑިކާޓާ" (res judicata) ގެ މަބްދައުން ޢިއާދަކޮށް ކުރިއަށް ގެންދެވިދާނޭ ދަޢުވާއެއް ނޫންކަމަށް ކަނޑައަޅައި، މިގޮތުގެމަތިން ޙުކުމްކޮށްލީމެވެ." މިފަދައިންނެވެ.

5. މިއީ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ދަޢުވާއާ ނިމިފައިވާގޮތް ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ ހަމަތަކާއެއްގޮތް ނުވާކަމަށްބުނެ އެދަޢުވާއާ އިސްތިއުނާފު ކޮށްދިނުން އެދި ހ.ކަޅުފުރުއްގެއާގެ / ކ.މާލެ މުޙައްމަދު ޝާންގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުން ބެލެވިފައިވާ މައްސަލައެވެ. މިދަޢުވާގައި އިސްތިއުނާފު ޙައްޤުވާ ފަރާތްތަކަކީ ގދ.ތިނަދޫ/ ކާލިނީގެ ޢަބްދުﷲ މުޢާޒު އާއި ތަޖްދީރިވިލާ/ ހއ.އުތީމު ހުސައިން ސަމީރެވެ.

<u>އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް ހުށަހެޅި ނުކުތާތަކާއި ތަފްސީލުތައް</u>

6. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ދަޢުވާއާ ނިމިފައިވާގޮތް ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ ހަމަތަކާއެއްގޮތް ނުވާކަމަށްބުނެ އެދަޢުވާއާ އިސްތިއުނާފު ކޮށްދިނުން އެދި މުޙައްމަދު ޝާންގެ ފަރާތުން 02 (ދޭއް) ނުކުތާ ހުށަހަޅާ އެނުކުތާތަކާއި ބެހޭގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ވާހަކަ ދައްކާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ނުކުތާތަކަކީ؛

6.1 "ރެސް ޖުޑިކާޓާ" (res judicata) ގެ މަބްދައުގައި ފުރިހަމަ ވާންޖެހޭ ޝަރުޠުތައް ފުރިހަމަ ވެފައިނުވާތީ، "ރެސް ޖުޑިކާޓާ" (res judicata) ގެ މަބްދައަށް ރިޢާޔަތްކޮށްނުލާ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ދަޢުވާއާ ނިންމަވާފައިވުމަކީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުޞޫލާ ޚިލާފަށް މައްސަލަ ނިންމެވުން ކަމުގައި ދެކޭކަމަށް ބުނެ ހުށަހަޅާ ނުކުތާއެވެ.

6.2 ޤާނޫނު އަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާއިން ލިބިދީފައިވާ އިންޞާފުވެރިކަމާއި ހަމަހަމަކަމާއެކު ޝަރީޢަތް ކުރުމުގެ ޙައްޤު ހަނިވާގޮތަށް ނިންމަވާފައިވުން ކަމަށްބުނެ ހުށަހަޅާ ނުކުތާއެވެ.

7. މުޙައްމަދު ޝާފާންގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކަށް ބަލާއިރު ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ އާންގެ ފަރާތުން ދެއްކި ވާހަކަތަކުގައި ފާހަގަކުރާ މައިގަނޑު ކަމަކީ، ސިވިލް ކޯޓުން މި މައްސަލައިގައި ދަށު ޝަރީޢަތުގެ މަޤްޞަދު ތަޙްޤީޤު ކޮށްފައިވާ ގޮތް މި މަޤްޞަދު ތަޙްޤީޤު ކުރުމުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/HC-A/305 ގަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ޝަރުޢީ އުޞޫލާ ޚިލާފަށް ފޯރުކޮށްދީފައިނުވާކަމަށެވެ. މުޙައްމަދު ޝާފާންގެ ފަރާތުން ދަށު ކޯޓުން ފަރާތްތަކުން ހުށަހަޅާ އެއް ހުށަހެޅުމެއް ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތް ނޫން ކަމަށާއި ކޯޓުން ފަރާތްތަކަށް ހުށަހެޅުމަށް ހުށަހެޅިފައިވާގޮތުގެ މަޤްޞަދުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެއް ނޫންކަމަށެވެ. އަދި މި މައްސަލަ ނުވަތަ ދަށު ކޯޓުގެ މަރުޙަލާތަކުގައި ޤާނޫނީ އަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާއިން ކަފާލާތުކޮށްދީފައިވާ އިންޞާފުވެރިކަމާއެކު ޝަރީޢަތް ކުރުމުގެ ޙައްޤު ހަނިވާކަމުގެ ދަލީލުކަމަށެވެ.

8. މުޙައްމަދު ޝާފާންގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ ތެރެއިން އިސްތިއުނާފުގައި ދައުލަތާ، އަދިވެސް މުޤާރިދު އާއި ދެބައިމީހުން ސަލާމަތުގެ ފަރާތުން ބޭނުންވެފައިވާ، މި މައްސަލަ ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމަވާފައިވާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/HC-A/305 ގަޟިއްޔާގައި ޤާއިމުކުރެއްވި އުޞޫލުތަކާ ބެހޭ ގޮތުން ކަމަށެވެ.

9. މި މައްސަލައިގައި ދެފަރާތުން ދެއްކި ވާހަކަތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ހައިކޯޓުން ދަށުކޮށް ފާހަގަ ކުރެވުނު، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ގަޟިއްޔާގައި، ދެބައި މީހުންގެ ދުވަސްވީ ތަޙްޤީޤުކުރެވި އެ މައްސަލައަކީ އެ ކޯޓުން ބަލައިގަނެ މައްސަލަ ބަލައިގަތުމަކަށް ނިންމި ނިންމުން ސަލާމަތަކަށް ނުވަތަ ނޫންކަމެވެ.

ދަޢްވާ ޤަޟިއްޔާ (حجية الأمر المقضي) ގެ މަސްއަލަ

10. ދަޢްވާ ޤަޟިއްޔާގެ މަސްއަލައަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުން ބަލައިގެންފައިވާ އަދި އުޞޫލުތަކުގެ މައްޗަކަށް ރިޢާޔަތްކުރަމުންގެން ކޯޓުތަކުން މައްސަލަތައް ބެލުމުގެ ދަސްތޫރުވާ މަސްއަލަ އެކެވެ.

11. ދަޢްވާ ޤަޟިއްޔާގެ މަސްއަލަ ނުވަތަ ކަނޑައެޅި ނިޔާގެ ބާރު ލިބިގެންވާ ޙުކުމަކުން ނިމިފައިވާ މައްސަލައެއް ދެވަނަ ފަހަރަށް ޝަރީޢަތަށް ހުށަހެޅުން މަނާކުރާ މަސްއަލައްގެ ބާވަތަށް، ޚަސްމުންގެ ދެމެދުގައި އުފެދޭ މައްސަލަތަކަށް ޢަދުލު އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމުގެ ނިޒާމުގެ ތެރެއިން ޙައްލެއް ލިބި، އެ ފަރާތްތަކުގެ ޙައްޤުތަކާއި ޒާތީ މަރުޙަލާތަކުން އިސްތިޤްރާރުކުރުމުގެން ދިފާޢުކުރުމަށް ކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ ބާރުން ނަގަމަށް ޒަމާނުގައި ހިމާ ހިމާޔަތް ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

12. ދަޢްވާ ޤަޟިއްޔާގެ މަސްއަލަ ތަތުބީޤުކޮށް ކޯޓުތަކުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުންތަކުގެ މިސާލަކަށް ބަލާއިރު،

- ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/HC-A/305 (އަޒީރީ ޒަނަރުހާގެ އަޒީޒާ ވ ޢަބްދުލްޤާދިރު) ފަސްއިރާގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ "ދަޢްވާ ޤަޟިއްޔާގެ މަސްއަލަ ތަތުބީޤުކޮށް، އެ ދަޢުވާއެއް ނުކުރެވޭނެކަމަށް ކަނޑައެޅުމުގައި ނުވަތަ ކޮށްފައިވާ ދަޢުވާއެއް ބަލައިނުގަނެވޭނެކަމަށް ކަނޑައެޅުމުގައި ފުރިހަމަވާންޖެހޭ 3 ޝަރުޠެއް އޮންނަނީއެވެ. އަދި އެ ޝަރުޠުތަކަކީ؛

- (ހ) ފުރަތަމަ ހުށަހެޅުނު މައްސަލާގައި ހުށަހެޅިފައިވާ ނުވަތަ ހުށަހެޅުމުގެ ފުރަތަމަ އެއް ކަނޑައަނ އުމަސްއަލަ ބިނާކޮށް ހުށަހެޅުނު އެއްސަ މައްސަލައެއް ކަމާބެހޭ ޝަރީޢަތެއް ކޯޓަކުން ބެލިފައިވުން އަދި
- (ށ) ފުރަތަމަ ހުށަހެޅުނު މައްސަލައާއި ކުރިން ބެލިފައިވާ މައްސަލާގެ ޚަސްމުންނަކީ އެއްބަޔަކަށްވުމާއި އެއްގޮތަށްވުން އަދި
- (ނ) ކުރިން ހުށަހެޅުނު މައްސަލާގައި ހިމެނުނު ކަންތައްތައް އުމަސްއަލަ ބިނާކުރެވިފައިވާ ޙަޤީޤަތްތަކުގެ މައްޗަށް އެ މައްސަލާގައި ފައިސަލާކުރެވިފައި ޙުކުމް ކުރެވިފައިވުން ކަމަށެވެ.

- ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/SC-A/07 (އިބްރާހީމް ޙަސަން ވ އަލީ ރަޝީދު އަދި ޙަސަން ޝަރީފް) ޤަޟިއްޔާގައި، " ކަނޑައެޅި ނިޔާގެ ބާރު ލިބިގެންވާ ޙުކުމަކުން ނިމިފައިވާ އެއްވެސް މައްސަލައެއް އަލުން ބެލުމުގެ ބާރު އެއްވެސް ކޯޓަކަށް ލިބިގެންނުވާއިރު ބުނުވިޔަސް ބުނުމުގެ ޙުއްޖަތްތަކާ ލިބިގެންދާނީ އެ ޙުކުމަކުން ފައިސަލާކުރެވުނު ދަޢުވާގައި ހިމެނޭ ޚަސްމުންގެ މައްސަލަތަކާއި، ފައިސަލާ ކުރެވުނު ދަޢުވާގެ މަބްޙަޘު (ސަބްޖެކްޓް މެޓަރ) ގެ މައްސަލަތަކާއި އަދި އެ ދަޢުވާގެ ސަބަބު (ކޯޒް އޮފް އެކްޝަންގެ) ނުވަތަ ދަޢުވާކުރާ ފަރާތުން ހުރިހާ ޤާނޫނީ ވަޤާއިޢު (ފެކްޓް) ތަކުގެ މައްސަލަތަކާއި، މިގޮތުން ކޯޓަށް އަލުން ބެލުމަށް ހުރިހާ މައްސަލައެއްގެ މަބްޙަޘު އަދި ފައިސަލާކުރެވިފައިވާ މަބްޙަޘުތަކާއި ނުވަތަ އެ މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ ޚަސްމުންނަށް ވާނަމަ ނުވަތަ މައްސަލައިގެ ހުރިހާ ފަރާތްތަކާއި ޤާނޫނީ އެ މައްސަލައެއްގައި ޝަރުޢީ ކޯޓަކުން ބެލުމުން އިތުރަށް ޙުކުމެއް ނުވާކަމަށެވެ.[4]

- ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/SC-A/25 (ބަނީ ހޮލިޑޭސް (ޕީ.ވީ.ޓީ) ލިމިޓެޑް ވ. މޯލްޑިވްސް އިންލަންޑް ރެވެނިއު އޮތޯރިޓީ) ޤަޟިއްޔާ ގައި، ދުސްތޫރުގެ މަބްދައު ބިނާވެފައިވާ 3 (ތިނެއް) އުޞޫލު ބަޔާންކޮށްދީފައި ވެއެވެ. އެއީ، އިޝޫ އެސްޓޮޕަލް (issue estoppel) އާއި، ކޯޒް އޮފް އެކްޝަން އެސްޓޮޕަލް (cause of action estoppel) އާއި އިޖުރާއަތުގެ ނަރަދަ ބޭނުން ހިފުން (abuse of process) ކަމަށް ބަޔާންކޮށް މި އުޞޫލުތައް ތަފްޞީލު ކުރެވޭނެ ހަމަތައް އެ ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. މި ގޮތުން؛

- މިއުޞޫލުތަކުގެ ތެރެއިން އިޝޫ އެސްޓޮޕަލް (issue estoppel) ތަތްބީޤު ކުރެވޭނެގޮތް ބަޔާން ކުރެއްވުމުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، އިޝޫ އެސްޓޮޕަލް ލާގޫ ކުރުމަށްޓަކައި އަންނަނިވި ޝަރުޠުތައް ފުރިހަމަވާންޖެހޭނެ ކަމަށެވެ. އެއީ:-

(ހ) ހުށަހަޅާފައިވާ ނުކުތާއަކީ (އުމުރުހަރާގައި) އެ ނުކުތާގެ މައްސަލަ ކުރިން ނިންމުމެއް ނިންމާފައިވާ ނުކުތާއެއް ކަމުގައިވުން؛

(ށ) ބެލެވިދާނެ ނިންމުން ނިންމާފައިވަނީ، އެ ނިންމުމެއް ނިޔާ ނިންމުމަކަށް ވެފައިވުން؛ އަދި

[4] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/SC-A/07 ޤަޟިއްޔާގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ދިރާސާގެ 3 ވަނަ ނަންބަރު.

(ނ) އެންގުމާގެ މައްސަލަ ކުރިން ނިންމާފައިވާ މައްސަލައިގައާއި، ފަހުން ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ އެއް ފަރާތްތަކެއް ކަމުގައިވުން؛[5] މިއެވެ.

- މި އުޞޫލުތަކުގެ ތެރެއިން ކޯޒް އޮފް އެކްޝަން އެސްޓޮޕަލް (cause of action estoppel) ތަތުބީޤު ކުރެވޭނެ ގޮތް ބަޔާންކުރަމުން އިސްވެ ބަޔާންވުނު ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ، ކޯޒް އޮފް އެކްޝަން އެސްޓޮޕަލް ޖާރީވާ ކުރުމަށްޓަކައި، އަންނަނިވި ކަންކަން ފުރިހަމަވާންޖެހޭނެ ކަމަށެވެ. އެއީ:-

(ހ) ކުރިން އުފުލާފައިވާ ދައުވާއަކާއި ގުޅޭގޮތުން އިހްތިޖާޖް ތިބިފައިވާ ކޯޓެއްގެ ނިންމުމެއް އޮތުން؛

(ށ) ކުރިން ނިންމާފައިވާ މައްސަލައިގައާއި، ފަހުން ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ އެއް ފަރާތްތަކެއް ކަމުގައިވުން؛

(ނ) ކުރިން ހުށަހެޅި މައްސަލައާއި ފަހުން ހުށަހެޅި މައްސަލައަކީ ފަރަގެއް ހުރި ތަފާތު ދެ މައްސަލަ ކަމުގައި ނުވުން؛ އަދި

(ރ) ފަހުން ހުށަހެޅި މައްސަލައިގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ނުކުތާތަކަކީ މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ ފަރާތްތަކުން އެކަށީގެންވާ މަސައްކަތްތަކެއް ވިސްނުންތެރިކަމާއެކު ހުށަހެޅިނަމަ، ކުރިން ހުށަހެޅި މައްސަލައިގައި ހިމެނި އެމައްސަލަ ގޮތް ކަނޑައެޅޭނެ ނުކުތާތަކެއް ކަމުގައިވުން." އެވެ.[6]

- މި އުޞޫލުތަކުގެ ތެރެއިން އިޖުރާއަތުގެ ނަރަދަ ބޭނުން ހިފުން (abuse of process) ތަތުބީޤު ކުރެވޭނެ ގޮތް ބަޔާންކުރަމުން އިސްވެ ބަޔާންވުނު ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޤަޟިއްޔާގައި ބުނެފައިވާ، މި އުޞޫލަކީ ހުށަހެޅޭ މައްސަލައަކާ ގުޅިގެން ނިންމުމުގެ ބޭނުންވާ ހުރިހާ ނުކުތާތަކެއް ހިމަނައިގެން ދައުވާކުރަން ލާޒިމުކުރާ އުޞޫލެއްކަމާއި މި ގޮތުން ދައުވާ ހުށަހަޅާއިރު، މައްސަލައިގެ ބައި ބައި ވަކިވަކިން ހުށަހެޅުމުގެ ބަދަލުގައި، އެއްކޮށް އެއް މައްސަލައެއްގެ ތެރޭގައި ހުށަހަޅަން ހުރި ހުރިހާކަމެއް ހުށަހެޅުމާއިމެދަކީ، މި އުޞޫލުގެ ދަށުން (ވަކި ހާއްސަ ޙާލަތްތަކެއްގައި ފިޔަވައި) ފަހުން ހުށަހަޅާ މައްސަލަތަކަށް ބޭރުކޮށްލުމުގެ ފުރުޞަތު އަންނަނީ ކަމަށާއި، ރެސް ޖުޑިކާޓާގެ މަބާދައުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އުޞޫލެއް ތަތުބީޤުކުރުމުގައި އިޖުރާއަތުގެ ނަރަދަ ބޭނުންހިފުމަކީ ކަން ނުވަތަ ޝަރުޢީ ނިޒާމުގެ މަޤްޞަދުތަކާ ޚިލާފު ގޮތަކަށް ނިމިފައިވާ ދަޢުވާއެއް އަލުން ހުށަހެޅުމަށް ބޭއްވޭ ކަމެއްކަމަށާއި އެހެން ކޯޒް އޮފް އެކްޝަން އެސްޓޮޕަލް ތަތުބީޤު ނުކުރެވޭ ޙާލަތްތަކުގައި ކަމަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ.

5 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/SC-A/25 ޤަޟިއްޔާގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓުގެ 13.1.2 ވަނަ ނަންބަރުގައި، މިނަންބަރުގެ (ހ)، (ށ) އަދި (ނ) ގައި ޝަރަޙަކޮށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތެވެ.

6 - ބުނެވުނު ރިޕޯޓުގެ 13.2.1 އާއި، 13.2.2 އަދި 13.2.3 ވަނަ ނަންބަރު.

ރެސް ޖުޑިކާޓާގެ އުޞޫލު ސިވިލް ކޯޓުން މި މައްސަލައަށް ތަޠުބީޤުކޮށްފައި އޮތް ގޮތް ރަނގަޅުތޯ ބެލުން

13. މުޙައްމަދު ޝާންގެ ވަކީލުން ހުށަހެޅި މައްސަލައަކީ، ރެސް ޖުޑިކާޓާގެ މަބްދައު އަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، ކުރިއަށް ގެންދެވިދާނީ ދަޢުވާއެއް ސޫނުކަރަން ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމުން ބާޠިލްކުރައްވަވި، މި މައްސަލައިގައި މުޙައްމަދު ޝާންގެ ވަކީލުން ހަވާލާދީ އުއްބަސްތުވުމަށް، މުޙައްމަދު ޝާންގެ ވަކީލުން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި ނަންބަރު 924/Cv-C/2013 ދަޢުވާއިން ބަލައި، އެ ދަޢުވާއިން ބައްލަވާ ނިންމަވާފައިވާ އެއްބަސްވުމުގެ ސަބަބުން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 924/Cv-C/2013 ދަޢުވާއިން އެންގެވުން، ބެލުމުން ދަޢުވާއާގައި އެއްބަސްވުން ބައްލަވާނިންމެވުން މުޙައްމަދު ޝާންގެ ވަކީލުން އެދި ހުށަހެޅުއްވި، މި މައްސަލައިގައި ޤަޟިއްޔާގައި ސަލާމަތު އެ މިންވަރު ފަތަވާގެ ފަރިސާގެ ބަދަލުދީ މުޙައްމަދު ޝާން އަށް އަތްމަތިކުރި މުޤާބިލުގެ ބަދަލު އާއި ބަސައިން ސަލާމަތު އަދާކުރަން ޤަބޫލުވެފައި އެއްބަސްވުން މުޙައްމަދު ޝާންގެ ފަރާތުން ފާއިތުވެފައި ނުވާތީ ބަދަލު މައްސަލައަށް ރިޢާޔަތްކުރުމަކީ ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަމެއް ނޫން ކަމުގައެވެ.[7]

14. މުޙައްމަދު ޝާންގެ ވަކީލުން ސިވިލް ކޯޓަށް ދަޢުވާ ހުށަހެޅުމުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 924/Cv-C/2013 ދަޢުވާއިން ބައްލަވާ ނިންމަވާފައިވާ މައްސަލައިގެ ދަޢުވާގެ ސިފައަށް ބަލާއިރު، އެ ދަޢުވާގައި މުޙައްމަދު ޝާންގެ ވަކީލުން އެދިފައިވަނީ، 23 ޖޫން 2008 ދުވަހު މި ފަރާތްތަކުގެ ދެމެދުގައި ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމުގައި ބިނާ ކުރި ދައްކަމުންދާނީ އާއި އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން އިމާރާތް ކުރުމަށް ދީފައިވާ މުއްދަތުގައި އެކަން ކޮންކުރައިނުދީ އަދި މުޤާބިލު އާއި ބުނަށްދިން ސަލާމަތު އެއްބަސްވުމާ ހިލާފުވެފައިވާކަމަށް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށާއި އެއްބަސްވުން ބާޠިލްކޮށްދިނުމަށެވެ. ބެލުމުން ދަޢުވާގައި، އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ފިޔަވަޅު ކަމަށް ވެއްޖެނަމަ ޢިނާޔަތް ދޭން ނިންމުމެވެ. އަދި އެއްބަސްވުމާއި ހިލާފުވުމުން މުޙައްމަދު ޝާން އަށް

[7] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ދަޢުވާގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓުގެ 3 ވަނަ ނަންބަރު.

ގެއްލުމެއް ލިބުނުކަމަށްބުނެ ގެއްލުމުގެ ބަދަލެއް ހޯދުމަށް އުފުލައިފައެއްނުވެއެވެ. މުޙައްމަދު ޝާނުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ދަޢުވާ ބަލައި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 924/Cv-C/2013 ދަޢުވާގައި ކަނޑައަޅާފައިވަނީ، މި ފަރާތްތަކުގެ މެދުގައި ވެފައިވާ އެއްބަސްވުން ބާޠިލުވެއްޖެކަމަށެވެ. އެ ދަޢުވާގައި ކުރީގެ ގޮތުގައި ނުދައްކައި އޮތް ފައިސާއަކާއި މެދު އަދި އެއްބަސްވުމާ ހިލާފުވުމުގެ ސަބަބުން ލިބުނުކަމަށް ބުނާ ގެއްލުމުގެ ބަދަލަކާއި މެދު ސިވިލް ކޯޓުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅާފައެއް ނުވެއެވެ.

15. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 924/Cv-C/2013 ދަޢުވާއާ އާއި އިސްތިއުނާފު ކުރެވުމުން މި ބެލެވޭ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ދަޢުވާގެ މައުޟޫޢު ބިނާވަނީ، މުޙައްމަދު ޝާން އާއި އަޙްމަދު މުޖާހިދު އަދި ހުސައިން ސަޢީދު އާ ދެމެދު 23 ޖޫން 2008 ގައި ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމުގެ މައްޗަށް ކަން އެނގެއެވެ. އަދި މި ދެ ދަޢުވާގައި ހިމެނޭ އެއް ފަރާތްތަކެއް ކަންވެސް އެނގެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މި ދެ ދަޢުވާގައި ހޯދުމަށް އެދުނު ދަޢުވާ އާއި ބޭނުން މައްސަލަ އަދި ދަޢުވާގެ ސިފައިގައި ފަރަގު ހުރިކަން އެނގެއެވެ. މި ގޮތުން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 924/Cv-C/2013 ދަޢުވާއާ އާއި އިސްތިއުނާފު ކުރެވުމުން މި ބެލެވޭ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ދަޢުވާގައި ހިމެނޭ ދަޢުވާގެ މައުޟޫޢު ބިނާވާ އެއްބަސްވުމަކީ އެއް އެއްބަސްވުމެއްކަމުގައި ވީނަމަވެސް އަދި މި ދެ މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ ޚަސްމުންނަކީ އެއް ޚަސްމުންކަމުގައި ވީނަމަވެސް މި ދެމައްސަލައިގައި މުޙައްމަދު ޝާނުގެ ފަރާތުން އުފުލާފައިވާ ދަޢުވާ އަދި މުޑިން ބަލާލާ ދެ ފަރާތުގެ ކަމަށް އެނގެން އޮތުމުންނާއި ސިވިލް ކޯޓަށް މުޙައްމަދު ޝާނުގެ ފަރާތުން ފަހުން ހުށަހެޅި ދަޢުވާގެ (އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައިވާ ދަޢުވާ) ގެ ސިފައިގައި ހިމެނޭ އެއްވެސް ކަމަކާ ހާގެ ކުރިން ނިންމާފައިވާ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 924/Cv-C/2013 ދަޢުވާގައި ގޮތެއް ކަނޑައަޅާފައިވާކަމުގެ ނުޞޫޞަކުން އެނގެން އޮންނަކަމުން، ޚަސްމު ޤަޟިއްޔާގެ މަބްދައު ބިނާވެފައިވާ އުސޫލުތަކުގެ

ތެރެއިން އިޝޫ އެސްޓޮޕަލް (issue estoppel) އާއި، ކޯސް އޮފް އެކްޝަން އެސްޓޮޕަލް (cause of action estoppel) މި މައްސަލައަށް ތަޠްބީޤު ނުކުރެވޭނެކަން އެނގެއެވެ.

16. މިހެންކަމުން ދެން މި މައްސަލާގައި ބަލަން ޖެހޭނީ ރެސް ޖުޑިކާޓާގެ މަބްދައުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އުސޫލުތަކުގެ ތެރެއިން އިޖުރާއަތުގެ ނަހަމަ ބޭނުން ހިފުން (abuse of process) މި މައްސަލައަށް ތަޠްބީޤު ކުރެވިދާނެ ތޯއެވެ.

އިޖުރާއަތުގެ ނަހަމަ ބޭނުން ހިފުން (abuse of process) މި މައްސަލައަށް ތަޠްބީޤު ކުރެވުން އޮތްތޯ ބެލުން

17. ކޯޓުގެ ބޭނުން ނަހަމަގޮތުގައި ހިފޭނެ ފަދަކަމަކަށް ފުރުޞަތު ލިބޭގޮތަކަށް މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ފަރާތުންނާއި ދައުވާލިބޭ ފަރާތުގެ ޙައްޤުތަކަށް ބަރަހަނާކަމަށް ބަލައިފިނަމަ އަދި އެފަދަކަމަކަށް ފުރިވާން ދިމާވާ ފަދަ ކަންތައްތަކެއް ހުރިނަމަ އެފަދަ ފުރުޞަތުތަކަށް ހުޅުވާލުވިޔަނުދީ ދުރުހެލިކަމުން ބަރަސްދާރުކަމާއި އުފަން އަމަލުން ހިނގާދިއުން ހުއްޓުވުމަކީ އަދުލު އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމަށްޓަކައި ކޯޓުތަކުން ކުރަންޖެހޭ ކަންކަމެވެ.

18. ކުރިން ހުކުމްކުރެވިފައިވާ މައްސަލައެއްގެ ބޭނުމަކީ، އިޖުރާއަތުގެ ނަހަމަ ބޭނުން ހިފުންކަން ދެނެގަތުމުގައި، ކޯޓުން މައްސަލައެއްގައިވެސް ކަން ނިންމާދޭ ގޮތަކާއި، މައްސަލައިގެ މަޢުލޫމާތު އާއި، ކޯޓުން މައްސަލައެއްގެ ވެސް ވަކިގޮތަކަށް ކަންތައްތަކުގެ މަޞްލަޙަތު ބަލައި ރިޢާޔަތް ކޮށްގެންނެވެ. މި ގޮތުން ދަޢުވާއެއް ހުށަހަޅާއިރު، އެއްކޮށް އެއް މައްސަލައެއްގެ ތެރޭގައި ދަޢުވާ ހުށަހަޅަން އޮތްކަމެއްގައި އެ ދަޢުވާގެ މައުޟޫޢުގައި ހިމެނިދާނެ ކަމެއް ވަކި ވަކި ކޮށްގެން ދަޢުވާ ލިބޭ ފަރާތަށް ގެއްލުން ދިނުމުގެ ޤަސްދުގައި ދަޢުވާތަކެއް ކުރަމުންދާނަމަ އެކަމަކީ ރެސް ޖުޑިކާޓާގެ މަބްދައުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ "އިޖުރާއަތުގެ ނަހަމަ ބޭނުން ހިފުން" ތަޠްބީޤުކޮށް އެ މައްސަލައަކީ ކުރިން ބެލުން ނެތް މައްސަލައެއްކަމުގައި ކަނޑައެޅުމުގެ ފުރުޞަތު އޮންނާނެ މައްސަލައެކެވެ.

19. މި މައްސަލައިގައި ފެންނަން ހުރި ޙަޤީޤަތްތަކުގެ މައްޗަށް ބަލާއިރު، މިމައްސަލައިގައި ޙަވާލާދީފައިވާ އެއްބަސްވުން ބާޠިލު ކުރުމަށް މުޙައްމަދު ޝާނުގެ ފަރާތުން އެދުމާ ފުރަތަމަ ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި މައްސަލައިގެ ތެރޭގައި، ސިވިލް ކޯޓަށް އާނާގެ ފަރާތުން ފަހުން ހުށަހެޅި މައްސަލައިގައި ހުކުމަށް އެދުނު ފަދަވާ ހުކުން އެދުމުގެ ފުރުޞަތަކީ ދިމާ އެއް ފުރުޞަތެކެވެ. މިހެންކަމުން މުޙައްމަދު ޝާނުގެ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ފަހުން ހުށަހެޅި މައްސަލަޔާ، އިޢްތިރާޒުގެ ނަމަވަ ބޭނުން ހިފުމުގެ ގޮތުން ހުށަހެޅި މައްސަލައެއްގޮތުގައި ރަސްމީ ދެޤަޟިއްޔާގެ މަޤްޞަދުގައި ބޭނާ އެ އުޞޫލުގެ އަލީގައި ބަލަންޖެހޭ ކަމަށް ފެނެއެވެ. އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައި މިވާ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމަށް ވާސިލްވެފައިވާ ސަބަބުތަކަށް ބެލުމުން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނިންމުމަށް ބިނާކުރި މައިގަނޑު ސަބަބަކީވެސް، މުޙައްމަދު ޝާނުގެ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ކުރިން ހުށަހެޅި މައްސަލައިގެ ތެރޭގައި މުޙައްމަދު ޝާނުގެ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ފަހުން ހުށަހެޅި މައްސަލައިގައި ހިމެނޭކަންކަން ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުޞަތު ދިމާ އޮވެ އެ ފުރުޞަތު ދޫކޮށްލާފައި އޮތްކަމަކަށް ބެލެވިފައެވެ.

20. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ޤަޟިއްޔާއިން މުޙައްމަދު ޝާނުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ދައުވާއަކީ އާދެ ކުރިން ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނަންބަރު 924/Cv-C/2013 ޤަޟިއްޔާގައި ހުށަހެޅި ދައުވާގެ މައްޗަށާއި މައްސަލައިގެ މައުޟޫޢުގެ މައްޗަށާއި ކަންހިނގާދިޔަ ގޮތުގެ މައްޗަށް ބަލާއިރު، މުޙައްމަދު ޝާނުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި 924/Cv-C/2013 ޤަޟިއްޔާގައި ބެލުނު މައްސަލަޔާ އެއްބަސްވުމާއި ހިލާފުވިކަމަށް ދެކޭގޮތުން އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކުރުމަށް އެދި ހުށަހެޅި މައްސަލައެކެވެ. އެއްބަސްވުމަކާއި ހިލާފުވެގެން އެއްބަސްވުމެއް ބާޠިލުކުރުމަށް އެދި މައްސަލައެއް ހުށަހަޅާ ކޮންމެ ފަރާތަކު އެ އެއްބަސްވުމެއް ބާޠިލު ކުރެވިދާނެ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ލިބޭ މަންފާތަކާއި ލިބޭނެ ގެއްލުންތަކެއް އެ ދައުވާގެ ތެރޭގައި ހުށަހަ އެޅުން ޖެހޭނެ ވާޖިބުކަމަށް ބެލެވިދާނެއެވެ. އެހެނީ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ލިބޭނެ ފައިދާއާއި ހުކުމަށް އެދުމުގެ ކުރިން އެއްބަސްވުމާއި ގުޅުން ހުރި ގޮތުން ނިންމާ ގޮތެއް މައްޗަށް ބިނާކޮށްގެން ކަމަށްވާއިރު އެއްބަސްވުމާއި

ދެނެގަންނަވާނީ އެއްބަސްވުމާއި ޚިލާފުވެއްޖާ މިންވަރަކާއި ގޮތެއްގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށްގެންކަމުގައިވާތީއެވެ. އެއްބަސްވުމާ ގުޅޭ ގޮތުން މުއްދަތު ސާކުރުގެ ފޯރުކުރުން ވަކި ވަގުތު ހުށަހަޅާފައިވާނީ ދެ ދައުރެވެ. އެއީ އެއްބަސްވުން ބާޠިލު ކުރުމަށް ހުށަހަޅާ ދައުރާއި އެއްބަސްވުން ކެންސަލް ކުރުމަށް ބާޠިލު ކުރުމުން އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ލިބެންޖެހޭ ކުއްލިއާއި ގެއްލުމުގެ މިންވަރު ކަނޑައެޅުމުގެ ދައުރާއެވެ. އެއްބަސްވުމާއި ގުޅިގެން އަދި މައްސަލައަށް ވަކިވަކިކޮންގެން އިދު އިދުރާގާ މައްސަލަ އެފެއްޓިއިގެން ހުށަހަޅުމުން ގެސްޓްފައިވަނީ އެއް ދުރެވެ. މިހެންކަމުން މި މައްސަލައިގެ މައްސޫލު އަދާއި މުޢާމަލާތު ސަރުކާރުގެ ފޯރުކުރުން ކަން ކޮންޓްރެކްޓް ގެއްލާއި ހުށަހަޅާ ދައުރުގެ މައްކަލާއި މައްސަލައިގެ ވަޒީފާއިގެންވާ މި ބެންފުން އެންމެހާ ކަންކަމުގެ މައްކަން ބެލުމުން މުޢާމަލާތު ސަރުކާރުގެ ފޯރުކުރުން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ޤަޟިއްޔާގައި ހިމެނޭ މައްސަލައިގެ އިޖުރާއަތުގެ ނަހަމަ ބޭނުން ހިފުމުގެ ގޮތުން ހުށަހެޅި މައްސަލައާއިކަމުގައި ބެލި ތަރުޖަމާ ޤާޟީކޯޓުގެ މަބްދައު ގަވާއިދުޖެ ކުރިޔަސް އޮތް މައްސަލައެއް ނޫންކަން އެނގެއެވެ. މިހެންކަމުން މުޢާމަލާތު ސަރުކާރުގެ ފޯރުކުރުން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ޤަޟިއްޔާއާއި ތަރުޖަމާ ޤާޟީކޯޓުގެ މަބްދައު ގަވާއިދުޖެ ކުރި ގޮތް ސައްޙަކަމުގައި ނުބެލެވެއެވެ.

21. ވީމާ، އިސްތިޢުނާފު ސަމާލުކަމަށް އެދިހުށަހެޅުމުގައި ބުނެފައިވާ މި މައްސަލައިގައި އަރުޒުން ދެކެނީ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ޤަޟިއްޔާގައި އެ ކޯޓުން ކޮންޓްރެކްޓް ބާޠިލު ބެލިލުކުރުން ޤާނޫނާމަވެ. އަދި މި މައްސަލައިގެ މައްސޫލު އާއި ބެލުމަށް ފައިސާފޯރުކޮށްދިނުމު ބާކީވާ ކުރެވިފައިވާތީ މި މައްސަލަ އެ ކޯޓަށް އަލުން ބެލުމަށް ފޮނުވާލެވެ.

އިސްތިޢުނާފު ހުއްޖަތު ދިރާސާ ގެ ބަހުސް:

22. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ބަލައި ނިންމާފައިވާ ބަސީ ހޯލްޑިންގްސް (ބީ.ވީ.އައި) ލިމިޓެޑް ވ މޯލްޑިވްސް އިންލަންޑް ރެވެނިއު އޮތޯރިޓީ (ދައުލަތް) (2020)[8] އެމްވީއެލްއާރު ޤަޟިއްޔާގައި އެ މައްސަލައިގެ ހުކުމް ބިނާކޮށްފައިވާ ފިޤުހާއު އާދިއްސާ ސިވިލް މުރާފަޢާތުގެ ޤަވާޢިދުގެ 13 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބުނާ ޓެކްސް ކޯޓުގެ މަބާދާ ބިނާކޮށްފައިވާ 3 (ތިނެއް) އުސޫލުގެ ތެރެއިން އެ ޤަވާޢިދުގެ 13.3 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އިޖުރާއަތުގެ ނިޒާމު ބޭނުންކުރުން (Abuse of Process) މި އުސޫލު، މި މައްސަލައިގައި ފަރާތުގެ އެދި ސަބަބު ތަތްބީޤުކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ އަހަރެމެންގެ ޤަވާޢިދު ބެލީމެވެ.

23. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 924/Cv-C/2013 ޤަޟިއްޔާއާއި އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ޤަޟިއްޔާއަކީ ހ. ކަނޑުފުރުއްގެ އާގެ ކުއްޔަށް ދިނުމާބެހޭ ގޮތުން މުޢާމަލާތު ޝާކިރު އާދަމް އަބްދުއްލަތީފު މުޖާހިދު އާއި ދުސަހިން ސަޢީދު 23 ޖޫން 2008 ގައި ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމާ ގުޅިގެން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅުއްވުން ބެލެވިފައިވާ ދެ މައްސަލައެވެ. އެގޮތުން އެންމެ ފުރަތަމަ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައަކީ އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 924/Cv-C/2013 ޤަޟިއްޔާއިން ބެލުނު މައްސަލައެވެ. އެ މައްސަލަ އެ ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވަނީ 08 މޭ 2013 ގައެވެ. އަދި އެ މައްސަލަ އެ ކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ 24 އޮގަސްޓް 2015 ގައެވެ. އެ މައްސަލައަކީ އެ އެއްބަސްވުމާ އެއްގޮތަށް ނުކުތުމުގެ ސަބަބުން، އެ އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކޮށްދިނުމަށާއި އަދި ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ހޯދުމަށް އެދި ހުށަހެޅުނު މައްސަލައެކެވެ.[9] އެ މައްސަލައިގެ ތެރޭގައި ސިވިލް ކޯޓަށް ފަހުން ހުށަހެޅުނު ބަލާފައިވާ އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ޤަޟިއްޔާގައި އެދިފައިވާ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ހިމެނާފައެއް ނުވެއެވެ. ސިވިލް ކޯޓަށް ފަހުން ހުށަހެޅުނު

[8] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު: 2016/SC-A/25 ޤަޟިއްޔާގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތް

[9] އެ ޤަޟިއްޔާގެ ދަޢުވާ ފޯމުގެ 6 ވަނަ ނަންބަރުގައާއި، 8 ވަނަ ނަންބަރުގައާއި އަދި 11 ވަނަ ނަންބަރުގައި.

މައްސަލައާ އެ ކޯޓަށް 24 އޮގަސްޓް 2017 ގައި ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައެކެވެ. ވީމާ އެ މައްސަލަ ހުށަހަޅާފައިވަނީ، ކުރިން ހުށަހެޅުނު މައްސަލަ ނިމުމަށްފަހު ހޯދާ އެއް އަހަރަށްވުރެވެސް ގިނަ ދުވަސް ފަހުންނެވެ. މި މައްސަލައިގައި އެދިފައިވާ ގޮތުގެ ބަދަލަކީ މީގެ ކުރިން ބާލާފައިވާ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 924/Cv-C/2013 ޤަޟިއްޔާގައި އުފުލުނު ފުރުސަތު އާއި ގުޅުނު ބަދަލުކަމެވެ. އަދި ކުއްލިން ދީފައިވާ ތަން ހުސްކޮށް ހަވާލުކުރަންދެން އިތުރަށް އަރަމުންދާ ގެއްލުމުގެ ބަދަލަށްވެސް އެ މައްސަލައިގައި އެދުނުގެ ފުރިހަމަ އަޅާ ކަމެކެވެ. މީގެ އިތުރުން، ފަހުން ހުށަހެޅުނު މައްސަލައިގައި ހޯދާފައިވާ ގެއްލުމުގެ ބަދަލާއި ބިނާކުރުމަށް އެ އެއްބަސްވުން ބާތިލުކުރުމުން އަދި ހުށަހެޅި މައްސަލަ ބިނާކުރުމަށް ސަބަބުވީ މައްސަލައެވެ. މިންނަކުން، އެ މައްސަލައިގައި އުފުލުނު ފުރިހަމަ ނޫން ގެއްލުމުގެ ބަދަލު، އެ މައްސަލައިގައި ނުހިމި، އެ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ބައި ވަކިކޮށް، އެ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން އުފެދިފައިވާ މައްސަލައިގެ ބައިބައިކޮށްގެން ދީ މައްސަލައާއި ގުޅިގެން ހުށަހެޅުމުގެ ސަބަބުން، ފެށިގެން މައްސަލަ 24 ޑިސެމްބަރު 2015 ގައި ނިމުނުކަމަށް އަހި ކަމުގައިވިޔަސް، މި އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން އުފެދިފައިވާ މައްސަލައިގެ މުއްދަތު ހަމައަށް އައިސްފައިވާ ނިމުމެއް ނުވެއެވެ. މީގެ ސަބަބުން މި މައްސަލައާ ގުޅިގެން ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނު ވަގުތު އިތުރުވެގެން ދާނުވެއެވެ. އަދި މި މައްސަލައިގައި ދައުވާލިބި ފަރާތްތަކަށް، މި އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން އުފެދިފައިވާ މައްސަލައަކީ ނިމުނީ ދިމާވެއެވެ. އެއް މައްސަލައެއްގެ ތަފާސް ހުށަހެޅުން އޮތް ނުހައްގުވެއެވެ. ހުށަހެޅުމުގެ ބައި ވަކިކޮށްގެން ހުށަހެޅުމުގެ ސަބަބުން މި މައްސަލަ ނިމުނުކަން ގެނައުމުގެ ފުރުސަތު ނުލިބެއެވެ. ދިފާޢުގައި ގެންދިޔަ ދައުވާ ލިބިފަރާތަކީ ފަހުން ހުށަހެޅުމުގެ މި މައްސަލައިގައި އަޑުއާލި ހުށަހަޅާ ދޮރުގެ އެ ފަރާތުގެ ދިފާޢުގެ ބައިގެ ގޮތުން ވެސް ބަލަން އެކަށީގެން ނުވެއެވެ.

24. ވީމާ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 924/Cv-C/2013 ދަޢުވާގައި އެދިފައިން އޮތް ގޮތުގެމަތީން ބަލައިލުމުން، އެ ދަޢުވާގައި ނުއެދި، އެ ބައި ވަކި މައްސަލައެއްގެ ގޮތުގައި ހުށަހަޅާފައިވުމަކީ، އިޖުރާއަތުގެ ނަހަމަ ބޭނުންކުރުން (Abuse of Process) ކަމަށް ބުނެވިދާނެ، ސިވިލް ކޯޓުން ދެކުނު ޤަޟިއްޔާގެ މައްސަލައާ ހަވާލާދީ އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ދަޢުވާ ނިންމާފައިވަނީ ރަނގަޅަށް ކަމަށް އަޅުގަނޑު ދެކެމެވެ.

- <u>ޙުކުމް:</u>

ދެންފަހެ، އިސްތިއުނާފުގައި ދެންނެވިފައިވާ ސަބަބުތަކަށް ބަލައިލުމުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1255/Cv-C/2017 ދަޢުވާގައި އެ ކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ޙުކުމް ބާތިލްކޮށް، މި މައްސަލަ އަލުން ބެލުމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު (ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010) ގެ 46 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަށް ރިޢާޔަތްކޮށް މި މައްސަލަ ސިވިލް ކޯޓަށް ރިމާންޑްކުރުމަށް، އެގޮތުގެ މަތިން މި ދަޢުވާއާ ބެހޭ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންގެ އަޣުލަބިއްޔަތުން ޙުކުމްކޮށްފީމެވެ.

މި ދަޢުވާއާ ބެހޭ ޙުކުމް ކުރީ:

އިސްފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު	ފަނޑިޔާރު އަލީ ސަމީރު (ރިޔާސަތު)	ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް